

Sygn. akt III U 64/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 kwietnia 2016r.

Sąd Okręgowy w Suwałkach III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Piotr Witkowski
Protokolant:	sekretarz sądowy Beata Dzienis

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 7 kwietnia 2016r. w S.

sprawy **E. K., H. K. oraz małoletnich K. K. i A. K. (1) zastępowanych przez ustawową przedstawicielkę - matkę E. K. i małoletniej A. K. (2) zastąpionej przez ustawową przedstawicielkę – matkę D. K.**

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o rentę rodzinną

w związku z odwołaniem E. K., H. K. oraz małoletnich K. K. i A. K. (1) zastępowanych przez ustawową przedstawicielkę - matkę E. K. i małoletniej A. K. (2) zastąpionej przez ustawową przedstawicielkę – matkę D. K.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

z dnia 31 grudnia 2015r. znak R- (...)

zmienia zaskarżone decyzje i przyznaje od dnia 22 października 2015r. E. K., H. K. oraz małoletnim K. K., A. K. (1) i A. K. (2) prawo do renty rodzinnej po zmarłym w dniu (...). J. K..

Sygn. akt III U 64/16

UZASADNIENIE

Trzema decyzjami z dnia 31.12.2015r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. odmówił małoletniej A. K. (2) (reprezentowanej przez matkę D. K.) H. K., E. K. oraz małoletniej K. K. i małoletniej A. K. (2) (reprezentowanych przez matkę E. K.) prawa do renty rodzinnej p zmarłym w dniu (...)J. K..

Wszystkie decyzje zawierały identyczne uzasadnienie.

Organ rentowy wskazywał, iż zgodnie z przepisami ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz. U. z 2015r. poz.748 ze zm.) renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby zmarłej, która w chwili śmierci posiadała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do przyznania jednego z tych świadczeń. Zmarły ubezpieczony spełnia zaś warunki do renty z tytułu niezdolności do pracy, gdy spełnia łącznie następujące warunki:

1) jest niezdolny do pracy,

2) posiada wymagany okres składkowy i nieskładkowy, uzależniony od wieku i wynoszący 5 lat dla ubezpieczonego, którego niezdolność do pracy lub zgon nastąpił w wieku powyżej 30 roku życia,

3) niezdolność do pracy powstała w okresie ubezpieczenia, w okresach określonych szczegółowo w art. 57, ust. 1 pkt 3 albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów.

Spełnienia warunku określonego w punkcie 2 nie wymaga się od ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy, wymieniony w art. 6 ustawy, wynoszący co najmniej 30 lat dla mężczyzny i jest całkowicie niezdolny do pracy.

Spełnienia warunku określonego w punkcie 3 nie wymaga się od ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 25 dla mężczyzny i jest całkowicie niezdolny do pracy.

Wskazywał również, iż zgodnie z przepisami przy ocenie prawa do renty rodzinnej przyjmuje się, że osoba zmarła w dniu zgonu była całkowicie niezdolna do pracy.

Jednocześnie organ rentowy wskazał, iż zgodnie z art. 114 ustawy prawo do świadczeń ulega ponownemu ustaleniu, na wniosek lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczeń zostaną przedłożone dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość.

Zmarły K. J. posiadał ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy w okresie od 01.12.2013 do dnia zgonu. Prawo do tej renty powstało w wyniku ustaleń lekarza orzecznika z dnia 10.01.2014r, stwierdzającego, że był on częściowo niezdolny do pracy od 20.09.2013r., a następnie całkowicie niezdolny do pracy od 07.10.2013r. Wniosek o rentę rodzinną stanowił jednak dla organu rentowego nowe postępowanie w sprawie, wymagające weryfikacji dotychczasowego prawa do świadczenia zmarłego. W wyniku weryfikacji uprawnień zmarłego stwierdzono, że ostatni jego okres ubezpieczenia ustał w dniu 31.05.2011r. z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności. W związku z powyższym od ustania ostatniego okresu ubezpieczenia do dnia powstania niezdolności do pracy tj. 20.09.2013r. minęło 18 miesięcy. Na przestrzeni życia łączny zaś okres składkowy i nieskładkowy zmarłego wynosił 21 lat 3 miesiące 17 dni. Zmarły J. K. na dzień 01.12.2013r. nie spełniał więc warunków do renty, którą pobierał. Dlatego też w wyniku braku prawa zmarłego do świadczenia nie mogły zostać ustalone uprawnienia do renty rodzinnej dla osób o nie wnioskujących.

W odwołaniu H. K. we własnym imieniu domagał się zmiany zaskarżonej decyzji i przyznania prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu (sygn. akt III U 64/16). Uzasadniając swoje stanowisko podniósł, iż warunkiem ogólnym powstania prawa do renty rodzinnej jest określony status zmarłego (żywiciele rodziny) w chwili śmierci. Natomiast status ów wyraża się ustalonym prawem do emerytury lub renty lub spełnieniem wymogów, co do uzyskania jednego z tych świadczeń. Jednocześnie warunkiem ogólnym przyznania prawa do renty rodzinnej jest przynależność do kręgu uprawnionych członków rodziny zmarłego, wymienionych w art. 67 powołanej wyżej ustawy. W niniejszej sprawie nie ulega natomiast wątpliwości, że należy on do określonego w powyższych przepisach ustawy emerytalnej kręgu uprawnionych do renty rodzinnej. Natomiast spór dotyczy jedynie kwestii tego, czy organ rentowy w toku postępowania o przyznanie renty rodzinnej był uprawniony do ponownej weryfikacji prawa do renty J. K.. Jego jednak zdaniem zarówno rezultaty wykładni gramatycznej, celowościowej jak i funkcjonalnej art. 65 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych sprzeciwiają się ponownemu badaniu w postępowaniu o przyznaniu renty rodzinnej prawidłowości decyzji o przyznaniu zmarłemu renty z tytułu niezdolności do pracy i ewentualnej odmowie przyznania członkom rodziny prawa do tego świadczenia w przypadku ustalenia, że decyzja ta była wadliwa, a przy tym nie zaszły żadne nowe okoliczności istotne z omawianego punktu widzenia. Z redakcji powołanego przepisu należy bowiem wyprowadzić wniosek, że uprawniony członek rodziny zmarłego może nabyć prawo do renty rodzinnej, jeżeli zmarły w chwili śmierci miał ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, niezależnie od tego czy spełniał wszystkie warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń, a zatem – w

konsekwencji niezależnie również od tego czy decyzja o ich przyznaniu była błędna na skutek wadliwego ustalenia przez organ rentowy spełniania przez zmarłego warunków nabycia do nich prawa.

W tym względzie odwołujący się wskazał na stanowisko Trybunału Konstytucyjny oraz Sądu Najwyższego, z którego wynika, iż podstawową funkcją prawa do renty rodzinnej jest zapewnienie środków utrzymania krewnym i powinowatym, którzy nie są w stanie się samodzielnie utrzymać. Alimentacyjny cel renty rodzinnej powinien być uwzględniany w procesie interpretacji i oceny uregulowań dotyczących tego świadczenia. Funkcji i celowi renty rodzinnej, o jakich mowa, przypisuje się nawet nadrzędną rolę w procesie wykładni przepisów dotyczących spełnienia warunków do jej otrzymania. Zdaniem odwołującego się zgodzić się należy z Sądem Najwyższym, że świadczenie to jest związane z ryzykiem śmierci osoby, która łożyła na utrzymanie osób uprawnionych do renty rodzinnej, pozbawienie zaś prawa do tego świadczenia na skutek obiektywnych okoliczności, na które uprawniony nie ma i nie może mieć wpływu — mimo wystąpienia tego ryzyka sprzeciwia się założonemu przez ustawodawcę celowi przedmiotowej regulacji (wyrok TK z 5.07.2010r., P 31/09, LEX nr 607128; uzasadnienie wyroku SN z 24.04.2008r., II UK 235/07, LEX nr 511715; uzasadnienie wyroku SN z 5.10.2006 r., I UK 117/06, LEX nr 326491).

Odwołujący się wskazywał również, iż znany jest mu pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 28.02.2001r. (II UKN 248/00, LEX nr 55421), iż prawa do renty rodzinnej nie można nabyć po osobie, która — nie spełniając warunków ustawowych — uzyskała świadczenia w wyniku błędnej decyzji organu rentowego. Należy jednak wskazać, iż pogląd ten wyrażony został na

gruncie nieaktualnego już stanu prawnego, tj. gdy obowiązywał jeszcze art. 114 ust.1a ustawy emerytalnej, dający organowi rentowemu możliwość ponownego ustalenia na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu prawa do świadczeń lub ich wysokości, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji okaże się, że przedłożone dowody nie dawały podstaw do ustalenia prawa do emerytury lub renty albo ich wysokości. Przepis ten dawał zatem organowi rentowemu możliwość dokonania nawet po wielu latach weryfikacji prawomocnej decyzji i cofnięcia prawa do emerytury lub renty albo obniżenia świadczenia tylko wskutek odmiennej oceny tych samych dowodów, na których decyzja (decyzje) została oparta. Wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 28.02.2012r. (K 5/11, Dz. U. z 2012 r., poz. 251) przepis ten został jednak uznany za niezgodny z Konstytucją RP i w konsekwencji utracił moc obowiązującą z dniem wejścia w życie tego wyroku tj. z dniem 8.03.2012r. (dzień ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw). Trybunał Konstytucyjny nie zakwestionował też konieczności weryfikacji decyzji emerytalnych i rentowych w przypadkach, o jakich mowa w art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej, tj. gdy po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczeń zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość. Żadna z tych sytuacji nie miała jednakże miejsca na gruncie okoliczności przedmiotowej sprawy, albowiem - jak wynika z uzasadnienia zaskarżonej decyzji organ rentowy po prostu jeszcze raz zweryfikował prawo do świadczeń zmarłego stwierdzając, że się „po prostu pomylił” przyznając J. K. rentę z tytułu niezdolności do pracy, w sytuacji gdy prawdopodobnie ten nie spełniał ustawowych warunków do przyznania tego świadczenia. Organ rentowy rozpoznając wniosek o przyznanie mu renty rodzinnej po zmarłym ojcu w istocie dokonał ponownego ustalenia prawa zmarłego J. K. do przyznanej mu renty z tytułu niezdolności do pracy. Przepis art. 114 ust. 1a ustawy, który w takim przypadku mógłby ewentualnie stanowić podstawę do weryfikacji prawidłowości wydanej decyzji, utracił jednak moc obowiązującą. Stąd też, nawet gdyby przyjąć za dopuszczalną na gruncie art. 65 ust. 1 ustawy emerytalnej weryfikację prawidłowości decyzji o przyznaniu emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy oraz odmowę przyznania prawa do renty rodzinnej członkowi rodziny zmarłego, w razie gdyby okazało się, że decyzja ta jest wadliwa, a świadczenie w związku z brakiem spełnienia wymaganych warunków przyznane zostało niesłusznie, brak jest podstawy prawnej do dokonania takiej weryfikacji.

E. K. złożyła odwołanie w imieniu własnym oraz małoletnich córek K. K. i A. K. (1), domagając się zmiany zaskarżonej decyzji i przyznania prawa do renty rodzinnej po zmarłym J. K. (sygn. akt III U 65/16). Wskazywała, iż przedmiotowa decyzja wydana została po upływie 9 tygodni od dnia złożenia wniosku, co pozbawiło ją środków do utrzymania dzieci. Odmówiono jej przyznania renty rodzinnej po śmierci męża z powodu braku uprawnień, jednak zaistniały stan rzeczy nie wynikał z zawinionego przez nią lub męża zaniechania w uiszczaniu składek. Wniosek o przyznanie renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy J. K. był weryfikowany przez organ rentowy, a przedłożone dokumenty nie

były kwestionowane. J. K. nie został wezwany do uiszczenia ewentualnych zaległych składek, a także nie doszło do wstrzymania wypłaty świadczenia z powodu braku uprawnień. Dzieci nie mogą więc zostać pozbawione świadczenia wyłącznie z powodu błędów popełnionych przez organ rentowy, a odmowa wypłaty renty po tylu tygodniach oczekiwania, bez uzasadnionej podstawy, skutkuje pozostawieniem ich należnych środków finansowych.

Odwołanie złożyła również D. K. reprezentująca małoletnią córkę A. K. (2) (sygn. akt III U 66/16). Jej stanowisko i argumenty były identyczne z tymi, które przedstawił H. K..

W odpowiedziach na powyższe odwołania organ rentowy każdorazowo wnosił o ich oddalenie i podtrzymywał podstawy skarżonych decyzji. Wskazywał, iż zgodnie z treścią art. 65 ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, albo spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń. Przy ocenie prawa do renty przyjmuje się, że osoba zmarła była całkowicie niezdolna do pracy.

Odmówił jednak prawa do świadczenia w oparciu o przepisy art.65 w zw. z art.57 powołanej ustawy, ponieważ ostatni okres ubezpieczenia zmarłego ustał w dniu 31.05.2011r. a niezdolność do pracy powstała po 18 miesiącach od ustania tego ubezpieczenia tj. w dniu 20.09.2013r. (orzeczenie z dnia 10.01.2014r.). Na przestrzeni zaś życia J. K. łączny okres składkowy i nieskładkowy wyniósł 21 lata 3 miesiące i 17 dni i dlatego zmarły na dzień zgonu w dniu (...) nie spełniał warunków do renty, którą pobierał. Wniosek o przyznanie prawa do renty rodzinnej po zmarłym stanowił natomiast dla organu rentowego nowe postępowanie w sprawie wymagające ponownego ustalenia uprawnień do świadczenia .

Postanowieniami z dnia 22.02.2016r. wszystkie odwołania, z uwagi na tożsamość faktyczną i prawną, zostały połączone do wspólnego rozpoznania.

Sąd Okręgowy ustali i zważył, co następuje:

Odwołania należało uznać za uzasadnione.

J. K. (ur. (...)) na podstawie decyzji z dnia 27.01.2014r. uzyskał prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy oraz dodatku pielęgnacyjnego od 01.12.2013r. do dnia 31.01.2015r. Kolejną decyzją z dnia 30.12.2014r. prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy przyznano mu na okres od 01.02.2015r. do 31.12.2015r. J. K. wykazał 21 lat 3 miesiące i 17 dni okresów składkowych i nieskładkowych. Jego ostatni tytuł ubezpieczeniowy ustał z dniem 31.05.2011r. Żadna z decyzji nie była skarżona, zarówno w zakresie na jaki przyznawane było prawo do renty, jak też jego wysokości w związku z wykazanim stażem i podstawą wymiaru składek.

W dniu (...). J. K. zmarł.

Osobami uprawnionymi do renty rodzinnej po J. K. byli: E. K. (żona), małoletnie dzieci A. K. (1) (ur. (...)) i K. K. (ur. (...)) oraz dzieci z pierwszego małżeństwa – H. K. (ur. (...)) i małoletnia A. K. (2) (ur. (...)). Wszystkie osoby uprawnione wystąpiły z wnioskami o rentę rodzinną. Do wniosków nie przedkładały żadnych nowych dowodów, które miałyby stanowić podstawę do weryfikacji stażu ubezpieczeniowego lub stanu zdrowia J. K..

Jak zaś stanowi art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz. U. z 2015r. poz.748 ze zm.) renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń. Jak więc wynika z powyższego prawo do renty rodzinnej wynika już z faktu posiadania przez zmarłego prawa do któregoś ze świadczeń – renty z tytułu niezdolności do pracy lub emerytury. W sprawie niniejszej bezspornym było, że J. K. w momencie zgonu był uprawniony, na podstawie prawomocnej decyzji organu rentowego, do okresowej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. Dlatego też w postępowaniu o inne świadczenie tj. o rentę rodzinną, organ rentowy nie miał podstaw do weryfikowania uprawnień J. K. do renty

z tytułu niezdolności do pracy. Jeżeli prawo to zostało przyznane błędnie, co nie stanowiło przedmiotu badania w sprawie niniejszej, uprawnieni do renty rodzinnej nie powinni ponosić z tego tytułu negatywnych konsekwencji. Tym bardziej, że błąd ten – o ile istnieje – leżał po stronie organu rentowego, a nie J. K. czy wnioskodawców w sprawie o rentę rodzinną. Dlatego ustalanie z datą wsteczną braku uprawnień J. K. do renty z tytułu niezdolności do pracy, nie było uzasadnione. Sąd w całości podzielił tu wywoły zaprezentowane w odwołaniu przez H. K. i co do funkcji renty rodzinnej i tego zawłaszcza, że nie można zmienić prawomocnej decyzji przyznającej prawo do renty i emerytury jeżeli okaże się, że przedłożone dowody nie dawały podstaw do ustalenia prawa do emerytury lub renty albo ich wysokości, czyli li tylko na skutek odmiennej oceny dotychczasowych dowodów. W powołanym przez odwołującego się wyroku Trybunał Konstytucyjny jednoznacznie stanął na takim właśnie stanowisku, wskazując, że decyzję przyznającą prawo do renty bądź emerytury można tylko wtedy zmienić, gdy po jej uprawomocnieniu się zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość. Żadna natomiast z takich sytuacji nie miała miejsca w niniejszej sprawie. Tym bardziej tak należy uważać, że sprawa dotyczy renty rodzinnej mającej charakter alimentacyjny, a osoba której dotyczy zmieniona decyzja już nie żyje i nie może jej zakwestionować. Należy podkreślić, że zgodnie z art. 65 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy. Skoro więc osoba, po której dochodzi się renty rodzinnej, miała ustalone prawo do renty rodzinnej z tytułu niezdolności do pracy, to prawo do tej renty rodzinnej przysługuje uprawnionym członkom jego rodziny. Ustawa nie posługuje się tu określeniem, że mogło przysługiwać, prawo do renty bądź innym, które dawałoby możliwość ewentualnej weryfikacji przyznanego uprawnienia do renty rodzinnej.

W związku z powyższym, mając na względzie art. 477¹⁴ §2 kpc Sąd uwzględnił w całości wszystkie odwołania i przyznał odwołującym się prawo do renty rodzinnej po zmarłym w dniu 22.10.2015r. J. K..

PW/mt